

Funderingar kring forskning och forskare

Publicerad här den 14 december 2015

FYRA PROFESSORER I PEDAGOGIK krävde nyligen i en debattartikel att forskningen skulle få mer resurser. Man skulle efter japanskt mönster studera skolor i länder som har lyckats bra i de starkt kritiserade Pisa-proven. Där skulle man få reda på vad våra elever behöver för att lära sig bättre. Man kan fråga sig om det är mera pengar till *forskning* de begär eller om det gäller mera pengar till *forskare*.

Svaret på frågan vad våra elever behöver för att lära sig finner man inte i fjärran länder. Det finns i våra svenska klassrum. Det finns i våra elevers tankar, känslor och behov.

Mellan åren 1967–1998 har jag som metodiklektor suttit i olika klassrum i skolor i Göteborg med omnejd under omkring fem tusen lektioner. Där har jag kunnat studera lärarkandidaterna i aktion. Men jag har också kunnat studera eleverna och hur de reagerat på olika inslag i undervisningen. Vad som gjorde att de lyssnade. Vad som gjorde att de lessnade. Vilka elever som försökte följa med och vilka som inte gjorde det. Vilka självständiga arbeten som fick dem intresserade och aktiva – och vilka som inte hade den effekten.

Efter lektionerna analyserade vi alltid tillsammans med handledaren vad som hade gått bra och vad som hade gått mindre bra. Men vid sidan om lektionerna – eller under lektioner med självständigt arbete – har jag haft många tillfällen att prata med eleverna och inte minst de mera skolsvaga eleverna om vad de tyckt om lektionen och om skolan.

Genom dessa lektionsanalyser och samtal har jag fått klart för mig en hel del om vilka förutsättningar som eleverna behöver för att lära sig. Att de till exempel behöver tillräckligt med tid att tänka och smälta den information som de får. Att de känner att de kan ha användning för det de lär sig. Att arbetet under lektionerna är omväxlande och stimulerande. Att de trivs med lärarna och klasskamraterna. Och framför allt att de känner att de lyckas i skolarbetet. Det är sådana förutsättningar eleverna behöver.

Utifrån sådana insikter bör det vara lärarnas och skolmyndigheternas uppgift att forma en skola som ger eleverna dessa förutsättningar och att ta bort sådant som hindrar detta. Eleverna behöver inte en skola med auktoritära skolledare och lärare, genomgående katederundervisning, höga krav, tidiga graderade betyg, sträng disciplin och fokusering på mätbara kun-

skaper. Det vill säga sådant som utmärkte undervisningen i det gamla läroverket. Och sådant som forskare nu har funnit i skolor i Sydkorea och Kina.

Enmansutredaren av karriärtjänsterna berättade i *Lärartidningen* att det gick över 2 000 forskarutbildade lärare utan fast tjänst på de svenska högskolorna. Man hoppades få tillbaka dem till skolorna genom dessa tjänster. Samtidigt framkom det i tidningen att det saknades forskning om hur eleverna lär sig räkna och läsa. Man kan fundera över vad alla dessa forskare har funnit viktigare att forska om än detta och varför.

När mina två kolleger vid lärarhögskolan i Göteborg på 1980-talet gick i pension fick jag överta all undervisning i didaktik för ekonomilärare. Jag blev tilldelad 120 lektionstimmar för ämnena administration, marknadsföring och redovisning. Min undervisning gick ut på att kandidaterna skulle lära sig att fatta och genomföra bra beslut i det dagliga arbetet i skolan; detta beskrivs i min bok *Läraren fattar beslut*.

I mitten på 1990-talet fick jag plötsligt av prefekten veta att mina lektioner i ämnesdidaktik hade skurits ned från 120 timmar till 9. Antalet handledningstimmar som kandidaterna fick under övningspraktiken halverades. Den utbildning för det praktiska lärarjobbet som de hade fått av mig utplånades i ett slag efter att en huggsexa om resursanslagen hade ägt rum.

Det timanslag som jag hade haft fördes över till ämnesinstitutionerna på universitetet och till en forskarutbildning. Alla kandidater skulle gå igenom en kurs i forskningsmetodik och skriva en C-uppsats. För att komplettera mitt raserade tjänsteunderlag kom jag att examinera ett hundratal sådana uppsatser. Det gav mig anledning att fundera över forskningens funktioner och effekter.

Min uppfattning är att dessa uppsatser bara undantagsvis leder till att kandidaterna blir bättre rustade för det framtida arbetet som lärare. Att uppsatsskrivningen kom att stjäla mycket av den tid som kandidaterna behövt för att förbereda lektionerna och lära känna eleverna under praktikterminen. Och att nästan alla uppsatser sedan stoppades undan någonsans där de aldrig lästes av någon.

Genom lärarutbildning kan man lära sig att bli bra lärare. Genom forskarutbildning kan man lära sig att bli bra forskare. Att ersätta lärarutbildning med forskarutbildning leder till sämre utbildade lärare. Lärarna kan ha nytta av det forskningen har visat om till exempel hur lärandet går till. Men de behöver därför inte forska fram detta själva.

Jag har riktat kritik mot de pedagogiska forskarna också för att de i så liten utsträckning hjälpte till att hejda Kunskapsrörelsens framfart på 1980-talet. Och den mål- och resultatnriktade skolan under det följande decenniet. Och Björklunds uselt underbyggda reformer på 2000-talet. Om

forskarna hade haft kurage nog att kämpa emot denna utveckling hade vi i dag inte haft så många elever som lär sig dåligt och mår dåligt i skolan.

Att kritisera de pedagogiska forskarna gör man inte ostraffat. Det är de som bestämmer innehållet i lärarutbildningen. Det är de som får uppdrag att recensera facklitteratur. Och det är de som mer än andra får tillfälle att uttala sig i skolfrågor i massmedierna. Så forskarna ska man inte stöta sig med.

Som exempel på vad som då händer kan nämnas det mottagande som mina två böcker om beslut i skolan fick. När de kom ut skickade jag dem till lärarorganisationernas tidningar och till alla lärarutbildningarna i landet. Ingen av böckerna blev recenserade i tidningarna. Ingen av böckerna kom heller att användas i någon av lärarutbildningarna. Detta trots att Bibliotekstjänst i Lund gav dem fina vitsord och rekommendationer.

Från och till har tankarna på detta kommit att skava som grus i skon. Men det är för lite kvar av livet för att jag ska ha råd att gräma bort tiden. Det finns så mycket underbart att glädja sig åt i stället. Tillsammans med min livskamrat njuter jag av musiken och naturen och vårt smultronställe vid sjön Rusken i Småland. För att inte tala om sällskapet med barn och barnbarn och vår hund.